

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om utvidgning av arbetslöshetskassornas uppgifter

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om utvidgning av arbetslöshetskassornas uppgifter (RP 40/2024 rd): Ärendet har remitterats till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet för betänkande och till grundlagsutskottet och social- och hälsovårdsutskottet för utlåtande.

Utlåtanden

Utlåtande har lämnats av

- grundlagsutskottet GrUU 19/2024 rd
- social- och hälsovårdsutskottet ShUU 5/2024 rd

Sakkunniga

Utskottet har hört

- specialsakkunnig Joni Rehunen, social- och hälsovårdsministeriet
- specialsakkunnig Eveliina Vainikka, arbets- och näringsministeriet
- enhetschef, juridiska tjänster Raisa Erma, Närings-, trafik- och miljöcentralen i Nyland
- överinspektör Tanja Muotka, Dataombudsmannens byrå
- servicedirektör Mika Salo, Nylands arbets- och näringsbyrå
- verksamhetsledare Aki Villman, Arbetslöshetskassornas Samorganisation rf
- chef för sociala frågor Pirjo Väänänen, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- ledande expert Vesa Rantahalvari, Finlands näringsliv rf
- sysselsättningsexpert och socialpolitisk expert Patrik Tötterman, Kommun- och välfärdsområdesarbetsgivarna KT
- äldre jurist Satu Luojola, Finansinspektionen.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- justitieministeriet
- STTK rf
- Akava ry
- professor Olli Mäenpää
- professor Kaarlo Tuori.

Betänkande AjUB 8/2024 rd

Inget yttrande av

- Statens arbetsmarknadsverk.

Inga anmärkningar av

- Företagarna i Finland rf.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att lagen om arbetslöshetskassor ändras.

Enligt förslaget ges arbetslöshetskassorna möjlighet att för sina medlemmar tillhandahålla tjänster som stöder sysselsättningen. En arbetslöshetskassa ska kunna tillhandahålla arbetsförmedling, informations-, rådgivnings- och handledningstjänster, sakkunnigbedömningar, träning och andra med dessa jämförbara tjänster för att stödja sysselsättningen bland sina medlemmar.

De tjänster som en arbetslöshetskassa tillhandahåller är enligt förslaget privat arbetskraftsservice som inte ersätter den offentliga arbetskrafts- och företagsservicen. Tillhandahållandet av och deltagandet i tjänsterna är baserat på frivillighet. Tjänsterna ska finansieras med arbetslöshetskassans egna medel. Offentlig finansiering ska inte användas för att finansiera tjänsterna.

Lagen avses träda i kraft sommaren 2024.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Regeringen föreslår att lagen om arbetslöshetskassor ändras så att kassorna i fortsättningen, om de så beslutar, kan erbjuda sina medlemmar privat sysselsättningsfrämjande arbetskraftsservice. Den arbetskraftsservice som kassorna tillhandahåller kan innefatta arbetsförmedling, informations-, rådgivnings- och handledningstjänster, sakkunnigbedömningar, träning och andra jämförbara tjänster.

Avsikten med arbetslöshetskassornas privata arbetskraftsservice är inte att ersätta den offentliga arbetskrafts- och företagsservicen, utan tjänsterna är frivilliga för kassorna och medlemmarna. För tjänsterna används inte offentlig finansiering, utan tjänsterna finansieras med kassans egna medel. Syftet med de föreslagna ändringarna är att främja sysselsättningen bland arbetslösa som hör till en arbetslöshetskassa och ge dem som hotas av arbetslöshet bättre möjligheter att behålla jobbet.

Enligt propositionen (RP s. 18—22) är bedömningen av konsekvenserna av arbetslöshetskassornas utvidgade uppgifter förenad med en stor osäkerhet. Effekterna på sysselsättningen beräknas bli noll eller svagt positiva, vilket i synnerhet bedöms bero på att det är frivilligt att ordna och delta i servicen.

Betänkande AjUB 8/2024 rd

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet anser dock att det är viktigt att öka den sysselsättningsfrämjande servicen och understöder åtgärder som gör detta möjligt. Utskottet välkomnar bland annat möjligheten att också medlemmar som arbetar kan utnyttja den arbetskraftsservice som kassorna ordnar. Dessa medlemmar kan därmed utveckla sin kompetens medan de arbetar och på så sätt avvärja risken för arbetslöshet. Tillhandahållandet och ordnandet av privat arbetskraftsservice kan också bidra till att minska trycket på tillhandahållandet av den offentliga servicen. Detta är viktigt särskilt i det skede då organiseringsansvaret för arbetskraftsservicen överförs från staten till kommunerna i början av 2025. Utskottet tillstyrker lagförslaget utan ändringar, men med följande anmärkningar.

Privat arbetskraftsservice

Arbetslöshetskassorna är privaträttsliga sammanslutningar som sköter offentliga lagstadgade uppgifter. Medlemmar i dem är antingen löntagare (löntagarkassa) eller företagare (företagarkassa). De har till syfte att för sina medlemmar anordna utkomstskydd enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa och ersättningar för uppehälle i anslutning till det. Enligt gällande lag får de inte bedriva annan verksamhet än sådan verksamhet som avses i lagen om arbetslöshetskassor.

Även privat arbetskraftsservice regleras genom lag. Enligt lagen om offentlig arbetskrafts- och företagsservice och lagen om ordnande av arbetskraftsservice, som träder i kraft den 1 januari 2025, avses med privat arbetskraftsservice arbetsförmedling och annan service i anslutning till jobbsökning som är oberoende av arbets- och näringsmyndigheterna samt uthyrning av arbetskraft. Dessa tjänster ska enligt ILO-konvention 181 och den nationella lagstiftning som baserar sig på konventionen vara avgiftsfria.

Den centrala principen bakom förbudet att ta ut avgifter är att avgifter för att få arbete inte ska påföras arbetstagare. Privata arbetsförmedlingsbyråer får inte ta ut, direkt eller indirekt, delvis eller helt, avgifter eller kostnader av arbetstagare. Bestämmelser om påföljderna vid brott mot förbudet att ta ut avgifter för arbetsförmedling finns i strafflagen (39/1889).

Enligt propositionen ska arbetslöshetskassorna i fortsättningen kunna tillhandahålla arbetsförmedling, informations-, rådgivnings- och handledningstjänster, sakkunnigbedömningar och träning. Av dessa tjänster omfattas arbetsförmedlingen samt informations- och rådgivningstjänsterna enligt uppgift av förbudet att ta ut avgift.

På grund av förbudet att ta ut avgift preciseras det i propositionen att de tjänster som en arbetslöshetskassa tillhandahåller och som omfattas av förbudet ska vara tillgängliga också för andra än medlemmar i arbetslöshetskassan. Enligt propositionen (s. 35) innebär detta att lediga jobb ska vara offentligt tillgängliga för alla till exempel på kassans öppna webbplats. Alternativt kan kassan publicera länkar till en arbetsförmedlaraktörs öppna webbplats. I propositionen sägs att en arbetslöshetskassa kan tillhandahålla sina medlemmar riktad information om lediga jobb, om informationen om de anställningar som erbjuds är fritt tillgänglig till exempel på en webbplats som är öppen för alla. Utskottet anser att preciseringarna är viktiga.

Arbets- och näringsministeriet har för uppföljning av verksamheten inom den privata arbetskraftsservicen rätt att få uppgifter om servicen av dem som tillhandahåller privat arbetskraftsser-

Betänkande AjUB 8/2024 rd

vice. Privata arbetsförmedlingsbyråer ska enligt tidsintervall som bestäms av den behöriga myndigheten till myndigheten ge in den information som denna begär och som behövs för att den behöriga myndigheten på det sätt som de nationella villkoren och nationell praxis förutsätter ska få en klar bild av de privata arbetsförmedlingsbyråernas struktur och verksamhet. Utskottet noterar att information om privat arbetskraftsservice har begärts senast 2005. Utskottet anser det vara viktigt att arbets- och näringsministeriet regelbundet övervakar och ger akt på vilka effekter den privata arbetskraftsservicen har och hur väl den fungerar.

Utvidgningen av arbetslöshetskassornas uppgifter och den offentliga arbetskraftsservicen

Avsikten är inte att den privata arbetskraftsservice som arbetslöshetskassorna tillhandahåller ska ersätta den offentliga arbetskraftsservicen. Det ska vara frivilligt att delta i arbetskraftsservice som ordnas av en kassa och det finns inga skyldigheter eller rättigheter för individen när det gäller att delta eller låta bli att delta. Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet instämmer i social- och hälsovårdsutskottets ståndpunkt (ShUU 5/2024 rd) om att de tjänster som kassan tillhandahåller inte på något sätt ersätter de offentliga arbetskrafts- och företagstjänsterna. Arbetslösa ska även i fortsättningen ha rätt att vid behov få offentligt finansierad, verkningfull och personlig arbetskraftsservice i rätt tid.

Enligt propositionen är avsikten att säkerställa att servicen är frivillig genom att den service som tillhandahålls av en kassa inte inkluderas i den för den arbetssökande förpliktande delen av den sysselsättningsplan som utarbetas tillsammans med den arbetssökande eller i den plan som ersätter sysselsättningsplanen. På så sätt tillämpas inte bestämmelsen om påföljder inom utkomstskyddet för arbetslösa i lagen om utkomstskydd för arbetslösa. Sakkunniga har påpekat att man i praktiken kan komma överens om arbetslöshetskassans tjänster i sysselsättningsplanerna antingen av misstag eller för att det i sammanhanget inte framgår att det uttryckligen är fråga om service som arbetslöshetskassan ordnar. Då kan vägran att delta i servicen och avbrytandet av den omfattas av 2 a kap. 9 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa.

I social- och hälsovårdsministeriets bemötande till utskottet konstateras det att de fel som upptäckts i planen ska korrigeras innan utredningen av utkomstskyddsärendet börjar. Utskottet anser dock att det är möjligt att fel inte alltid upptäcks, och det betonar att de ogrundade påföljder inom utkomstskyddet som eventuellt följer av felaktiga sysselsättningsplaner måste korrigeras snabbt.

Social- och hälsovårdsutskottet framhåller i sitt utlåtande till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet att det är viktigt att arbetslivs- och jämställdhetsutskottet bedömer om det för att förhindra eventuella tolkningsoklarheter bör föreskrivas på lagnivå att tjänsterna enligt lagen om arbetslöshetskassor inte omfattas av 2 a kap. 9 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa och att de inte är förpliktande. Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet instämmer med social- och hälsovårdsutskottet i fråga om tolkningsoklarheterna. Utskottet anser dock inte att det är ändamålsenligt med en bestämmelse om detta, eftersom en sådan bestämmelse är lagtekniskt onödig och det kan uppstå oklarheter om huruvida servicen är förpliktande för en arbetssökande som deltar i service som ordnas av någon annan aktör än arbets- och näringsförvaltningen eller arbetslöshetskassan.

Betänkande AjUB 8/2024 rd

Rådgivning

Organiseringsansvaret för den offentliga arbetskraftsservicen överförs från staten till kommunerna vid ingången av 2025. Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet påpekar att behovet av rådgivning för personalen och kunderna inom arbetskraftsservicen ökar särskilt under övergångsperioden. Utskottet påpekar att såväl arbetslöshetskassorna som arbets- och näringstjänsterna ska ordna den föreslagna privata arbetskraftsservicen och informera om att servicen är frivillig på så sätt att skillnaden mellan arbetslöshetskassornas frivilliga service och den lagstadgade offentliga obligatoriska arbetskraftsservicen framgår på ett begripligt och tydligt sätt för alla berörda.

På grund av kommunernas självstyrande ställning kommer arbets- och näringsministeriet efter 2025 inte längre att utfärda tillämpningsanvisningar av nuvarande typ om hur den offentliga arbetskraftsservicen ska genomföras. Enligt utskottets uppfattning ökar detta ytterligare behovet av handledning och rådgivning.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslaget i proposition RP 40/2024 rd utan ändringar.

Helsingfors 6.6.2024

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Saara-Sofia Sirén saml
vice ordförande Lauri Lyly sd
medlem Miko Bergbom saf
medlem Fatim Diarra gröna
medlem Atte Kaleva saml
medlem Tuomas Kettunen cent
medlem Mikko Lundén saf
medlem Niina Malm sd
medlem Anders Norrback sv
medlem Olga Oinas-Panuma cent
medlem Karoliina Partanen saml
medlem Jorma Piisinen saf
medlem Mikko Polvinen saf
medlem Piritta Rantanen sd
medlem Tere Sammallahti saml
medlem Timo Suhonen sd.

Betänkande AjUB 8/2024 rd

Sekreterare var

utskottsråd Marjaana Kinnunen.